

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Науковий журнал

Випуск 4

Берегове 2023

"Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" засновано у листопаді 2021 р. та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ.

Науковий журнал виходить два рази на рік.

Видання включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» Категорії «Б», наказом Міністерства освіти і науки України № 768 від 20.06.2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ (протокол №12 від 20.12.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бачо Роберт*, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Перший заступник головного редактора – *Пойда-Носик Ніна*, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний редактор – *Макарович Вікторія*, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний секретар – *Лоскоріх Габрієлла*, доктор філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна.

Члени редакційної колегії:

Орлов Ігор – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Внукова Наталія – д.е.н., проф., заслужений економіст України, професор кафедри митної справи та фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна;

Коваленко Юлія – д.е.н, проф, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, Україна; *Бондарук Таїсія* – д.е.н, проф, заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна;

Завербний Андрій – д.е.н, проф., професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», Україна; *Вдовенко Наталія* – д.е.н., проф., завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна;

Новіченко Людмила – к.е.н, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна; *Живко Зінаїда* – д.е.н, проф., ректор Академії економіки і педагогіки, Чеська Республіка; *Феньвеш Вероніка* – габлітований доктор наук з галузі економіки, проф., Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габлітований доктор наук з галузі економіки, доц., проректор, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Дунай Анна* – доктор філософії з галузі економіки, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, доцент кафедри соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, проф., заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клужький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

УДК 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т імені Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4. (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук. Статті публікуються на умовах міжнародної ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Публікація видання здійснюється за сприяння Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Tudományos folyóirat

4. szám

Beregszász 2023

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" tudományos folyóirat 2021-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa határozata alapján jelenik meg.

A tudományos folyóirat évente kétszer jelenik meg.

A **Folyóirat** az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium 2023. június 20-án kelt 768. számú rendelete alapján „**B**” kategóriájú folyóiratnak minősül, melyben publikálhatóak az ukrainai fokozatszerzéshez szükséges tudományos eredmények.

Kiadáshoz ajánlotta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2023. december 20-i 12. sz. jegyzőkönyv)

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő – **Prof. Dr. Bacsó Róbert**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Általános főszerkesztő-helyettes – **Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék professzora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő – **dr. Makarovics Viktória**, közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék docense, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős titkár – **dr. Loszkorih Gabriella**, PhD, tanszékvezető-helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Orlov Igor – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, az Ukrainai Közgazdaságtudományi Akadémia akadémikusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna; **Prof. Dr. Vnukova Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna érdemesült közgazdásza, Vám és Pénzügyi Szolgáltatások Tanszék professzora, Szemen Kuznyec Harkovi Nemzeti Gazdaságtudományi Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Kovalenko Julia** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Pénzügyi Piacok és Technológiák Tanszék vezetője, Állami Adóegyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Bondáruk Tajiszija** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Pénzügyek, Bank és Biztosítás Tanszék vezetője, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Záverbuij András** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Külgazdasági és Vámtevékenység Tanszék professzora, Lembergi Nemzeti Politechnikai Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Vdovenko Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Globális Közgazdaság Tanszék vezetője, Ukrajna Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Ukrajna; **dr. Novicsenko Ljudmila** – közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel, Auditálás és Adózás Tanszék docense, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Zsivko Zinaida** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, rektor, Közgazdasági és Pedagógiai Akadémia, Csehország; **Dr. habil. Fenyves Veronika** – PhD, egyetemi tanár, tanszékvezető, oktatási dékánhelyettes, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Controlling Tanszék, Debreceni Egyetem, Magyarország; **Dr. habil. Ing. Machová Renáta** – PhD, rektorhelyettes, egyetemi docens, Selye János Egyetem, Szlovákia; **Prof. Dr. Illés Bálint Csaba** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Dunai Anna** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Dr. Péti Márton** – PhD, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, elnökhelyettes; egyetemi docens, Gazdaságföldrajz és városfejlesztés tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Szász Levente** – PhD, egyetemi tanár, dékánhelyettes, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Románia.

ETO 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: tudományos folyóirat / szerk.: R. Bacsó, N. Pojda-Noszik, V. Makarovics. II. RFKMF. Beregszász, 2023. 4. szám (2023). 694 c.

Az „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” tudományos folyóiratban a doktoranduszok, posztgraduális hallgatók, kutatók és gyakorlati szakemberek tudományos kutatásait tesszük közzé. A tanulmányok [Creative Commons Attribution 4.0.](#) c. nemzetközi licence alapján jelennek meg

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" megjelenésében együttműködő partner volt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

A nyomtatott tömegűjékoztatási eszközök állami nyilvántartásba vételéről szóló igazolás száma

KB 25089-15029P 2021. november 8.

Tudományos folyóirat alapítója:

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Cím: 90202, Beregszász, Kossuth tér 6.

A tudományos folyóirat hivatalos honlapja:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education**

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Scientific journal

Volume 4

Berehove 2023

„Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” was founded in November, 2021 and is published by the decision of the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

The scientific journal is published twice a year.

The journal is included in Category "B" according to the "List of scientific professional editions of Ukraine, in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Ph.D. can be published", by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 768 dated 20.06.2023.

Recommended for publication by the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (protocol No. 12 dated December 20, 2023)

Editorial board:

Editor-in-Chief – *Bacho Robert*, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

First Deputy Editor-in-Chief – *Poyda-Nosyk Nina*, Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

Deputy Editor-in-Chief, managing Editor – *Makarovykh Viktoriia*, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine.

Deputy Editor-in-Chief, responsible secretary – *Gabriella Loskorikh*, Candidate of Economic Sciences, Deputy Head of the Accounting and Auditing Department, FR II THCHE, Ukraine

Editorial Board Members:

Ihor Orlov - Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, FR II THCHE, Ukraine; *Nataliia Vnukova* – Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor at the Department of Customs Affairs and Financial Services, Symon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine; *Yuliia Kovalenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine; *Taisiia Bondaruk* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Andrij Zaverbnyj* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Foreign Trade and Customs of the Lviv Polytechnic National University, Ukraine; *Natalia Vdovenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine; *Liudmyla Novichenko* – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Zinaida Zhyvko*– Doctor of Economics, Professor, Rector, Academy of Economics and Pedagogy, Czech Republic; *Fenyves Veronika* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Head of the Department of Controlling, University of Debrecen, Hungary; *Makhova Renata* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Vice-rector, J. Selye University, Slovak Republic; *Illés Bálint Csaba* – Candidate of Sciences in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Dunay Anna* – Doctor Philosophy in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Peti Marton* - Doctor Philosophy in Economics, vice-president, Research Institute for National Strategy, Hungary; associate professor, Department of Geography and Planning, Corvinus University of Budapest, Hungary; *Szász Levente* – Doctor of Management, Professor, Deputy Dean at the Faculty of Economics and Business Administration, Babeş-Bolyai University, Romania.

UDC 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: scientific journal / editor. : R. Bacho, N. Poyda-Nosyk, V. Makarovykh. FR II THCHE. Berehove, 2023. Vol. 4. (2023) 694 p. Text Ukrainian, English, Hungarian.

Scientific journal „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” intended for scientists, doctoral students, post-graduate students, practitioners and a wide range of readers who are interested in issues in the field of economic sciences. Articles are published under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) International License.

Publication of the scientific journal "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" is carried out with the assistance of the Research Institute for National Strategy.

*State registration certificate of a printed mass media
Series KB No. 25089-15029P dated November 8, 2021.*

The founder of the scientific journal is

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Correspondence address: Kossuth sq.6, Berehove

The official website of the scientific journal:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Пойда-Носик Н., Бачо Р. Оцінка перспектив бізнесу в автомобільній промисловості України: національні та регіональні аспекти розвитку галузі	19
Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи	29
Венгер В., Романовська Н., Шейко О. Кон'юнктурні особливості українського ринку круп	37
Шалаї К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Аналіз економічної просторової структури: фокус на Великобританію	51
Кравченко О., Бадай А. Роль державного регулювання оплати праці	60
Кривенко Н. Оцінка міжнародної економічної інтеграції: методичні підходи з виділенням агропродовольчих ринків	70
Перекуда Ю. Оцінка конкурентоспроможності господарств у виробництві продукції тваринництва через призму показників імпорту та експорту	80
Похиленко Н. Права інтелектуальної власності як стримуючий чинник інноваційної активності в сільському господарстві	92
Пушкар Т., Славута О. Сприйняття процесів цифровізації мешканцями як основа впровадження програм збалансованого розвитку міст	107
Самусевич Я., Теницька І., Рудиченко А. Оцінювання впливу екологічного контролю на забезпечення раціонального природокористування в Україні	118
Сидоренко Є. Проблеми цифрової трансформації територіальних громад та шляхи їх вирішення	134
Харченко Н. Деякі аспекти соціально-економічних детермінант здоров'я	144
Усата Н. Концептуальні основи циркулярної економіки в сільському господарстві	153
Шапуров О. Промислові інновації: інтернет речей, блокчейн, цифровий двійник	164
Шуба М., Шуба О. Світовий ринок легкових автомобілів: особливості та тенденції розвитку	178

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Журавльова І. Фінансовий менеджмент в сучасному вимірі	188
Балінтова М. Вивчення зв'язку між зеленим банківським маркетингом і лояльністю до банку на прикладі словацьких клієнтів	205
Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект	216
Поті Б., Сока К., Потокі Л. Застосовність моделей прогнозування банкрутства в секторі роздрібної продовольчої продукції західної Угорщини	227
Даудова Г., Грінько А. Еволюція процесів цифровізації в діяльності фінансових органів місцевого самоврядування в Україні	240
Жиглей І., Лайчук С., Поліщук І. Бібліографічний аналіз публікацій щодо соціального інвестування за даними платформи Web of Science	253
Заїчко І. Особливості та основні напрями грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану	264
Орехова К., Головко О. Вибір організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової безпеки газорозподільних підприємств	277
Татаринцева Ю., Юр'єва І., Назарова Т. Вплив розвитку соціальної відповідальності та сталого цифрового маркетингу на фінансову складову бізнес-процесів в умовах цифрової економіки	293
Шишкіна О. Вплив фінтех інновацій на глобальні валютні ринки	307
Ярошевич Н. Рівень фінансової децентралізації місцевих бюджетів в Україні	321

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Варцаба В., Макарович В., Лоскоріх Г. Аналіз проблематики обліку інноваційного капіталу в Україні	334
Ганусич В., Йолтуховська О., Шеверя Я. Концепція створення вартості в інтегрованій звітності	346
Грицай О., Лішнянська І. Облікове забезпечення визначення собівартості надани медичних послуг	358
Дубинська О. Теоретичні й практичні аспекти аудиту фінансової звітності як напряму виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства в умовах воєнного стану	374
Єршова Н. Бухгалтерський консалтинг як «м'яка технологія» підтримки розвитку малого та середнього бізнесу	385
Кошіль А., Мельянова Л. Економічна сутність та облікове відображення електронних грошей в умовах сучасності	397
Макаренко І., Рудиченко А. Цифрова відповідальність компаній: економічна сутність поняття та концептуальні підходи	409
Мартін К., Сіладі Н. Важливість цінності бренду з позиції активів компанії	421
Мірошниченко О., Щигорєва В. Система оподаткування малого бізнесу: досвід Польщі	435
Микієвич О., Тивончук О. Виклики та перспективи переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні та світі	448
Москаль Н. Перспективи застосування технології блокчейну в аудиторській діяльності	458
Московчук А., Дорош В. Детермінанти формування фінансових результатів: ретроспективний та перспективний аналіз	468
Нашкерська Г. Обмеження визнання інформації активом в бухгалтерському обліку	479
Онищенко В., Кононенко Д., Чупін М. Інструменти стратегічного аналізу в управлінні підприємством: огляд, класифікація, критерії вибору	493
Писаренко Т. Організація управлінського обліку грошових коштів від операційної діяльності	507
Портоварас Т. Види сучасного економічного аналізу та їх характеристика	516
Скаска О., Дмишко Я. Проведення зовнішньої оцінки ефективності та якості роботи підрозділу внутрішнього аудиту банку	529
Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Сучасні реалії незалежного аудиту фінансової звітності банків	540
Цятковська О. Методологічні основи побудови обліку нефінансових активів державних установ	552
Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності	563

РОЗДІЛ 4. МЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Тан Ч.Ч. Бібліометричний картографічний аналіз компетенцій, адаптованих до промисловості 4.0 та 5.0 на основі літератури про великі дані: наслідки для кар'єрної орієнтації	578
Альхмад Г. Фактори, що впливають на жіноче підприємництво в країнах, що розвиваються. Наскільки ми далекі від підтримки жіночого підприємництва?	591
Васильчак С., Штерма Т. Трудовий потенціал як об'єкт менеджменту	605
Вороніна В., Захарова Л. Стратегічне управління роботою команд в умовах сучасного наукового, інноваційного та бізнес-середовища	613
Антал К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Проблеми та досвід працевлаштування за кордоном у відображенні емпіричного дослідження	623
Немчук П. Особливості управління розвитком корпоративних аграрних формувань	633
Прокопов Д. Біоенергетика у сталому розвитку сільського господарства: проблеми та перспективи розвитку галузі	643
Серьогіна Д., Матвєєва Н., Пушкар Т. Інноваційний розвиток в рамках сталого розвитку: пошук балансу між економічною ефективністю та екологічною стійкістю	653
Барабшє Карпаті Д., Оросне Ілчік Б. Визначення особистого хисту до підприємництва у здобувачів вищої освіти	666

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ на монографію Бачо Р., Пойда-Носик Н. «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
РЕЦЕНЗІЯ на монографію Лоскоріх Л., Перчі О. «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні»	684
Загальні вимоги до оформлення рукописів	686

TARTALOM

1.FEJEZET. NEMZETI ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁG

Pojda-Noszik N., Bacsó R. Üzleti kilátások értékelése Ukrajna autóiiparában: nemzeti és regionális vonatkozások	19
Atamász A. Ukrajna régióinak befektetési vonzata: problémák, ajánlások, jövőbeni kilátások	29
Venger V., Romanovszka N., Sejkó O. Az ukrán gabonapiac konjunkturális jellemzői	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Gazdasági térszerkezet-elemzés: fókuszban Nagy-britannia	51
Krávcsenko O., Badaj A. A munkabér állami szabályozásának szerepe	60
Krivenkó N. Nemzetközi gazdasági integráció értékelése: módszertani megközelítések az agrár-élelmiszer piacok kiválasztásakor	70
Pereguda Gy. A gazdaságok versenyképességének mérése az állati eredetű termékek előállításában az import és export mutatók segítségével	80
Pohilenkó N. A szellemi tulajdonjogok, mint a mezőgazdasági innovációs tevékenység visszatartó tényezője	92
Puskár T., Szlavuta O. A digitalizációs folyamatok lakossági elfogadása a kiegyensúlyozott városfejlesztési programok megvalósítása érdekében	107
Szamuszevics J., Tenyicka I., Rudicsenkó A. A környezeti ellenőrzés hatásának mérése Ukrajnában a racionális természetgazdálkodás érdekében	118
Szidorenkó J. A kistérségek digitális átalakulásának problémái és megoldási lehetőségei	134
Harcsenkó N. Az egészséget meghatározó társadalmi-gazdasági tényezők néhány vonatkozása	144
Uszáta N. A körforgásos gazdaság fogalmi alapjai a mezőgazdaságban	153
Sapurov A. Ipari innovációk: tárgyak internete, blokklánc, digitális hasonmás	164
Suba M., Suba O. Személygépkocsik világpiaça: jellemzői és fejlődési trendjei	178

3. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS ADÓÜGY

Varcaba V., Makarovics V., Loszkorih G. Az innovációs tőke számviteli problémáinak elemzése Ukrajnában	334
Hanuszics V., Joltuhovszka O., Severya Ja. Az értékteremtés koncepciója az integrált jelentéstételben	346
Hricáj O., Lisnyánska I. Az orvosi szolgáltatások önköltségének meghatározásához szükséges számviteli alátámasztás sajátosságai	358
Dubinszka O. A pénzügyi beszámoló köznyelvű vizsgálatának elméleti és gyakorlati aspektusai, mint a hadiállapot idejében működő vállalatok pénzügyi biztonságát fenyegető veszélyeinek azonosítási iránya	374
Jersova N. A számviteli tanácsadás mint "puha technológia" a kis- és középvállalkozások fejlődésének támogatására	385
Kosil A., Meliankova L. Az elektronikus pénz gazdasági lényege és számviteli tükrözése a jelenkori körülményekben	397
Makarenkó I., Rudicsenkó A. A vállalatok digitális felelősségvállalása: gazdasági tartalom és koncepcionális megközelítések	409
Martin K., Szilágyi N. A márkaérték fontossága a vállalat eszközeinek szempontjából	421
Mirosznicsenkó O., Scsigorjeva V. A kisvállalkozások adórendszere: Lengyelország tapasztalata	435
Mikijejics O., Tivoncuk O. A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardokra való áttérés kihívásai és kilátásai Ukrajnában és a világban	448
Moszkály N. A blockchain-technológia használatának kilátásai a könyvvizsgálói tevékenységekben	458
Moszkovcsuk A., Doros V. A pénzügyi eredmények kialakulásának meghatározó tényezői: retrospektív és prospektív elemzés	468
Naskerszka G. Az információ eszközként való elismerésének korlátozásai a számvitelben	479
Oniscsenkó V., Kononenkó D., Csupin M. Stratégiai elemzési eszközök a vállalatirányításban: áttekintés, osztályozás, kiválasztási kritériumok	493
Piszarenkó T. A működési tevékenységekből származó cash flow-k vezetői számvitelének megszervezése	507
Portovárász T. A modern gazdasági elemzés típusai és jellemzőik	516
Skaszko O., Dmiskó J. A bank belső ellenőrzésért felelős egység munkahatékonyságának és -minőségének külső értékelése	529
Szarakhman O., Surpenkova R., Kalajtan T. A bankok pénzügyi kimutatásainak jelenkori valósága a független könyvvizsgálat tükrében	540
Cjatkovszka O. Az állami intézmények nem pénzügyi eszközeinek számviteli módszertani szempontok alapján	552
Siskova N. A készletek számvitelének automatizálása: innovatív technológiák és hatékonyságértékelés	563

4. FEJEZET. MENEDZSMENT ÉS INNOVATÍV FEJLŐDÉS

Tan Cs.Cs. Az Ipar 4.0-hoz és 5.0-hoz adaptált kompetenciák bibliometrikus feltérképezése a Big Data szakirodalom alapján: a pályaorientációra gyakorolt hatás	578
Almhamad G. A női vállalkozói készséget befolyásoló tényezők a fejlődő országokban. Milyen messze vagyunk a női vállalkozások támogatásától?	591
Vasilycsák Sz., Sterma T. A munkaerőpotenciál, mint a menedzsment tárgya	605
Voronina V., Zaharova Ly. Csapatmunka stratégiai irányítása modern tudományos, innovatív és üzleti környezetben	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. A külföldi munkavállalás kihívásai, tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében	623
Nemcsuk P. Az agráripari vállalkozások szervezeti sajátosságai	633
Prokopov D. Bioenergia a mezőgazdaság fenntartható fejlődésében: az ipar fejlődésének problémái és kilátásai	643
Szeryogina D., Matvejeva N., Puskár T. Innovatív fejlődés a fenntartható fejlődés kereteiben: egyensúly megtalálása a gazdasági hatékonyság és a környezeti fenntarthatóság között	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Vállalkozói hajlandóság vizsgálata az egyetemi hallgatók körében	666

RECENZÍÓK

Recenzió Bacsó Róbert és Pojda-Noszik Nina "Ukrajna autóipara: kulcsfontosságú megközelítések a munkaerőpiaci és üzleti kilátások értékeléséhez" című monográfiájára	682
Recenzió Loszkorih Gabriella és Pércsi Oxána "Az ukrajnai IT-vállalkozások tevékenységének számviteli és elemzési támogatása" című monográfiájára	684
Publikációs követelmények	689

CONTENT

CHAPTER 1. NATIONAL AND REGIONAL ECONOMY

Poyda-Nosyk N., Bacho R. Assessing business perspectives in the automotive industry of Ukraine: national and regional aspects of sectoral development	19
Atamas O. Investment attractiveness of regions in Ukraine: problems, recommendations, prospects	29
Venger V., Romanovska N., Sheiko O. Conjuncture features of the Ukrainian grain market	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Economic spatial structure analysis: focus on Great Britain	51
Kravchenko O., Badai A. The role of state regulation of wages	60
Kryvenko N. Assessment of international economic integration: methodological approaches with the selection of agricultural markets	70
Perehuda Yu. Assessment of the competitiveness of farmhouses in the production of livestock products through the prism of import and export indicators	80
Pohylenko N. Intellectual property rights as a restriction factor of innovative activity in agriculture	92
Pushkar T., Slavuta O. Perception of digitalization processes by residents as a basis for implementing programs of balanced urban development	107
Samusevych Ya., Tenytska I., Rudychenko A. Assessment of the impact of environmental control on ensuring rational nature use in Ukraine	118
Sydorenko Ye. Digital transformation as an economic tool restoration of territorial communities	134
Kharchenko N. Some aspects of socio-economic determinants of health	144
Usata N. Conceptual foundations of the circular economy in agriculture	153
Shapurov O. Industrial innovations: Internet of things, blockchain, digital double	164
Shuba M., Shuba O. The global market of passenger cars: features and development trends	178

CHAPTER 2. FINANCE AND BANKING

Zhuravlyova I. Financial management in the contemporary dimension	188
Bálintová M. Examining the relationship between green bank marketing and bank loyalty in the case of Slovak customers	205
Bohrinovtseva L., Bondaruk O., Klyuchka O. Financial security of the insurance market: theoretical aspect	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Applicability of bankruptcy prediction models in the western Hungarian food retail sector	227
Daudova G., Grinko A. The evolution of digitization processes in the activities of financial bodies of local self-government in Ukraine	240
Zhyhlei I., Laichuk S., Polishchuk I. Bibliographical analysis of publications on social investment according to Web of Science platform data	253
Zaichko I. Peculiarities and main directions of the monetary and credit policy of Ukraine under martial law	264
Oriekhova K., Golovko O. Choosing an organizational and economic mechanism to ensure the financial security of gas distribution companies	277
Tataryntseva Yu., Yuryeva I., Nazarova T. The impact of the development of social responsibility and sustainable digital marketing on the financial component of business processes in the conditions of the digital economy	293
Shyshkina O. The impact of fintech innovations on global currency markets	307
Yaroshevych N. The level of local budgets financial decentralization in Ukraine	321

CHAPTER 3. ACCOUNTING AND TAXATION

Vartsaba V., Makarovych V., Loskorikh G. An analysis of the accounting problems for innovative capital in Ukraine	334
Hanusych V., Yoltukhovska O., Sheverya Ya. The concept of value creation in integrated reporting	346
Hrytsai O., Lishnyanska I. Accounting support for determining the cost of medical services	358
Dubynska O. Theoretic al and practical aspects of the audit of financial statements as a way identifying threats to the financial security of the enterprise in the conditions of martial law	374
Yershova N. Accounting consulting as a "soft technology" for supporting the development of small and medium-sized businesses	385
Koshil A., Meliankova L. Economic essence and reflection in the accounting of electronic money in modern conditions	397
Makarenko I., Rudychenko A. Digital responsibility of companies: Economic essence of the concept and conceptual approaches	409
Martin K., Szilágyi N. The importance of brand value in the view of the company's assets	421
Miroshnicheno O., Schigoryeva V. The system of taxation of small business: the experience of Poland	435
Mykiiievych O., Tyvonchuk O. Challenges and prospects of transition to International Financial Reporting Standards in Ukraine and worldwide	448
Moskal N. Prospects for the use of blockchain technology in auditing	458
Moskovchuk A., Dorosh V. Determinants of formatting the financial results: retrospective and prospective analysis	468
Nashkerska H. Barriers to the accounting recognition of information as an asset	479
Onyshchenko V., Kononenko D., Chupina M. Strategic analysis tools in enterprise management: overview, classification, selection criteria	493
Pysarenko T. Organization of managerial accounting for operating cash flows	507
Portovaras T. Types of modern economic analysis and their characteristics	516
Skasco O., Dmyshko Ya. Conducting an external assessment of the performance and quality of work of the bank's internal audit unit	529
Sarakhman O., Shurpenkova R., Kalaitan T. Modern realities of independent audit of banks' financial statements	540
Tsiatkovska O. Methodological basis for constructing the accounting of non-financial assets in state institutions	552
Shyshkova N. Automation of inventory accounting: innovative technologies, efficiency assessment	563

CHAPTER 4. MANAGEMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT

Tan Chai Ching Big Data Literature-based Bibliometric Mapping Analysis for Competences Adaptable to Industry 4.0 and 5.0: Implications for Career Orientation	578
Almhamad G. The factors affecting women entrepreneurship in developing countries. How far are we from supporting women entrepreneurship?	591
Vasylchak S., Shterma T. Labor potential as an object of management	605
Voronina V., Zakharova L. Strategic management of team work in the conditions of a modern scientific, innovative and business environment	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. The challenges and experiences of employment abroad in the reflection of an empirical research	623
Nemchuk P. Peculiarities of managing the development of corporate agrarian formations	633
Prokopov D. Bioenergy in the sustainable development of agriculture: problems and prospects for the development of the industry	643
Serogina D., Matvieieva N., Pushkar T. Innovative development within the framework of sustainable development: finding a balance between economic efficiency and environmental sustainability	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Examination of entrepreneurial propensity among university students	666

MONOGRAPH REVIEWS

REVIEW of the Monograph by R. Bacho and N. Poyda-Nosyk «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
REVIEW of the monograph by Loskorich L., Perchi O. «Accounting and analytical support of the activities of IT enterprises in Ukraine»	684
General requirements for manuscripts	691

DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-80-91
УДК 338.43:637.5"71"(477)

Юлія ПЕРЕГУДА

кандидат географічних наук, доцент кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-1434-2509

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОСПОДАРСТВ У ВИРОБНИЦТВІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОКАЗНИКІВ ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ

Анотація. Оцінка конкурентоспроможності господарств надає цінну інформацію для прийняття стратегічних рішень. Вона допомагає власникам та керівникам господарств зрозуміти свою позицію на агропродовольчому ринку, визначити сильні та слабкі сторони, а також зробити обґрунтований вибір щодо виробничих стратегій, розподілу ресурсів та орієнтації на ринки збуту. Цей аналіз допомагає їм ставити реалістичні цілі, формулювати бізнес-плани та впроваджувати ефективні стратегії для підвищення конкурентоспроможності. Метою даного дослідження є наукове обґрунтування методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств тваринництва, зокрема з виробництва продукції равликівництва та органічної аквакультури в Україні. Оцінка конкурентоспроможності дозволяє виробникам оптимізувати використання ресурсів. Визначаючи сфери, в яких можна підвищити ефективність, наприклад, конверсію кормів, управління плідниками, стадом або операційні процеси, ферми можуть приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів та інвестицій. Така оптимізація допомагає зменшити витрати, підвищити продуктивність та загальну ефективність роботи равликової або рибної ферми. Оцінка конкурентоспроможності господарств у виробництві тваринницької продукції важлива для прийняття стратегічних рішень, оптимізації ресурсів, позиціонування на агропродовольчому ринку, управління ризиками, впровадження технологій, дотримання політики та галузевого бенчмаркінгу. Це допомагає господарствам підвищити свою ефективність, прибутковість та стійкість, забезпечуючи довгостроковий успіх на конкурентному ринку. Авторами запропоновано систему критеріїв та індикаторів оцінки конкурентоспроможності підприємств у сфері виробництва продукції равликівництва та органічної аквакультури. У статті науково обґрунтовано напрями удосконалення методичного забезпечення оцінки конкурентоспроможності підприємств галузі тваринництва в контексті досягнення цілей сталого розвитку.

Ключові слова: тваринництво, конкурентоспроможність, регулювання, ринок, продукція, економічні виклики, імпорт, експорт, галузь, органічна аквакультура, рибне господарство, риба, торгівля.

JEL Classification Q140

Abstract. A gazdaságok versenyképességének felmérése értékes információkkal szolgál a stratégiai döntések meghozatalához. Segít a mezőgazdasági üzemek tulajdonosainak és vezetőinek megérteni helyzetüket az agrár-élelmiszerpiacon, azonosítani az erősségeket és gyengeségeket, és megalapozott döntéseket hozni a termelési stratégiákkal, az erőforrások elosztásával és a piacorientációval kapcsolatban. Ez az elemzés segít nekik reális célok kitűzésében, üzleti tervek megfogalmazásában és hatékony stratégiák megvalósításában a versenyképesség javítása érdekében. E tanulmány célja az állattenyésztési vállalkozások versenyképességének értékelésére vonatkozó módszertani megközelítések

tudományos alátámasztása, különös tekintettel a csigatenyésztési és bioakvakultúra-termékek előállítására Ukrajnában. A versenyképesség értékelése lehetővé teszi a gyártók számára, hogy optimalizálják az erőforrások felhasználását. Azáltal, hogy azonosítja azokat a területeket, ahol javítható a hatékonyság, mint például a takarmányátalakítás, a tenyészállomány-gazdálkodás, az állománykezelés vagy a működési folyamatok, a gazdaságok megalapozott döntéseket hozhatnak az erőforrások elosztásáról és a beruházásokról. Az ilyen optimalizálás segít csökkenteni a költségeket, növelni a termelékenységet és a csiga- vagy halgazdaság általános hatékonyságát. A gazdaságok versenyképességének felmérése az állattenyésztési termékek előállítása terén fontos a stratégiai döntéshozatal, az erőforrás-optimalizálás, az agrár-élelmiszerpiaci pozicionálás, a kockázatkezelés, a technológiai megvalósítás, a szakpolitikák betartása és az iparági benchmarking szempontjából. Segíti a gazdaságokat hatékonyságuk, jövedelmezőségük és fenntarthatóságuk javításában, hosszú távú sikert biztosítva a versenypiacon. A szerzők kritérium- és mutatórendszer javasoltak a vállalkozások versenyképességének felmérésére a csigatenyésztés és az ökológiai akvakultúra-termelés területén. A cikk tudományosan alátámasztja az állattenyésztési ágazatban működő vállalkozások versenyképességének felmérésére szolgáló módszertani támogatás fejlesztésének irányait a fenntartható fejlődés céljainak megvalósítása keretében.

Kulcsszavak: állattenyésztés, versenyképesség, szabályozás, piac, termelés, gazdasági kihívások, import, export, ipar, bioakvakultúra, haltenyésztés, hal, kereskedelem.

Abstract. Farm competitiveness assessments provide valuable information for strategic decision-making. It helps farm owners and managers understand their position in the agri-food market, identify strengths and weaknesses, and make informed choices about production strategies, resource allocation and market orientation. This analysis helps them to set realistic goals, formulate business plans and implement effective strategies to improve their competitiveness. The purpose of this study is to provide a scientific basis for methodological approaches to assessing the competitiveness of livestock enterprises, in particular snail farming and organic aquaculture in Ukraine. Competitiveness assessment allows producers to optimise the use of resources. By identifying areas where efficiency can be improved, such as feed conversion, sire management, herd management or operational processes, farms can make informed decisions about resource allocation and investment. This optimisation helps to reduce costs, increase productivity and overall efficiency of the snail or fish farm. Assessing the competitiveness of farms in livestock production is important for strategic decision-making, resource optimisation, positioning in the agri-food market, risk management, technology adoption, policy compliance and industry benchmarking. It helps farms to improve their efficiency, profitability and sustainability, ensuring long-term success in a competitive market. The authors propose a system of criteria and indicators for assessing the competitiveness of enterprises in the field of snail farming and organic aquaculture. The article scientifically substantiates the directions of improving the methodological support for assessing the competitiveness of livestock enterprises in the context of achieving the Sustainable Development Goals.

Keywords: animal husbandry, competitiveness, regulation, market, production, economic challenges, import, export, industry, organic aquaculture, fish farming, fish, trade.

Постановка проблеми. Проблема визначення конкурентоспроможності різних економічних організацій є однією з найактуальніших академічних і практичних проблем з моменту зародження економічної науки і до сьогодні. Особливо важливою вона є для аграрного сектору, який характеризується великою кількістю учасників, високою спеціалізацією та обміном, сильною конкуренцією на місцевому, національному та міжнародному рівнях, високоінтегрованими ланцюгами виробництва та постачання, сегментацією

ринку, нерівномірною державною підтримкою, сильним державним регулюванням, переробними та торговельно-професійними організаціями, сильним споживчим тиском щодо якості, екологічної поведінки тощо, наявністю нерозвинених та неконкурентних «ринків». Проте, незважаючи на свою важливість та постійні дискусії, досі не існує єдиної думки щодо того, що таке конкурентоспроможність равликів або рибних ферм, як вимірювати конкурентоспроможність різних організацій у сільському господарстві, що таке абсолютна та порівняльна конкурентоспроможність різних типів фермерських господарств, які фактори є вирішальними для підвищення конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку.

Проблема визначення конкурентоспроможності різних економічних організацій є однією з найактуальніших академічних і практичних (спрямованих на вдосконалення бізнес-стратегій і політики) питань з моменту зародження економічної науки і до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явилися численні дослідження, присвячені різним аспектам конкурентоспроможності підприємств тваринництва, серед яких дослідження таких науковців: Bachev H., Ivanov B., Sarov A., Chursin A., Csaba J., Kleinhanss W., Krisciukaitiene I., Melnikiene R., Galnaityte A., Orłowska M., Zięta W., Adamski M., а також Наконечна К., Вдовенко Н., Охріменко І., Овчаренко Є., Гнатенко І., Кукса І., Маргасова В., Ільїн В., Сахацький М. та інші вчені.

Постановка завдання (мета). Метою даного дослідження є наукове обґрунтування методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств тваринництва, зокрема з виробництва продукції равликівництва та органічної аквакультури в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь тваринництва має низку специфічних особливостей, таких як домінування дрібної власності та неформального управління, існування квазімонопольних ситуацій у постачанні та збуті, сильна залежність від природних умов, нерівномірна державна підтримка, сегментація ринку, сильне державне регулювання, переробні та торговельні мережі, професійні організації, надмірний тиск з боку споживачів щодо якості, еко-поведінки, наявність нерозвинених і неконкурентних «ринків», потреба у нових підходах.

Проблема конкурентоспроможності набула особливої актуальності в останні десятиліття внаслідок фундаментального розвитку теорії економічних організацій, процесів глобалізації та конкуренції, а також нового соціального та ринкового «порядку», визначеного міжнародними угодами та інституціями (Світова організація торгівлі, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський Союз). Новітні процеси, такі як пандемія COVID-19, зміна клімату, докорінне реформування та екологізація Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу (ЄС), повсюдна діджиталізація, ставлять нові виклики конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників в країні та світі [2-6].

Незважаючи на свою важливість та багаторічні жваві дискусії, досі немає єдиної думки щодо того, що таке конкурентоспроможність агрохолдингів, як вимірювати конкурентоспроможність різних організацій у сільському господарстві, що таке абсолютна та порівняльна конкурентоспроможність різних типів сільськогосподарських підприємств, які фактори є вирішальними для підвищення конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку. Вирішення всіх цих питань є не лише важливою науковою проблемою, але й питанням, що турбує керівників та власників сільськогосподарських підприємств, професійні та неурядові організації, політиків та широку громадськість. Не випадково підвищення життєздатності та конкурентоспроможності секторів та сільськогосподарських виробників знову визначено однією зі стратегічних цілей САП ЄС у новому програмному періоді 2021-2027 років [1].

На сьогоднішній день, однак, не існує загальноприйнятої та всеосяжної системи для розуміння та оцінки конкурентоспроможності фермерських господарств у різних ринкових, економічних, інституційних і природних умовах. Зазвичай конкурентоспроможність агрохолдингів не є чітко визначеною і оцінюється за допомогою традиційних показників технічної ефективності, продуктивності, прибутковості тощо. Рідко застосовується системний підхід до формулювання складових та принципів конкурентоспроможності, критеріїв та індикаторів оцінювання на її рівні, інтеграції та інтерпретації оцінок тощо. Більше того, такі важливі аспекти конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, як ефективність управління, потенціал та стимули для адаптації, а також «довгострокова» стійкість, часто повністю ігноруються в аналізі.

Важливими макроекономічними показниками рівня конкурентоспроможності галузі тваринництва є показники імпорту та експорту (табл.1).

Таблиця 1.

Зовнішня торгівля галузі тваринництва за 2013 – I півріччя 2023 року

Рік	Експорт		Імпорт, тис. дол. США	
	тис. дол. США	у % до загального обсягу експорту	тис. дол. США	у % до загального обсягу імпорту
2013	1084105,1	1,7	1892122,8	2,5
2014	1014473,9	1,9	1124129,2	2,1
2015	823434,9	2,2	548170,2	1,5
2016	775036,9	2,1	626279,1	1,6
2017	1108757,0	2,6	731549,5	1,5
2018	1210638,3	2,6	917988,8	1,6
2019	1277015,8	2,6	1071472,8	1,8
2020	1188164,7	2,4	1258069,2	2,3
2021	1345194,8	2,0	1594007,5	2,2
2022	1471818,7	3,3	1175217,1	2,1
I півріччя 2023 року	681319,7	3,5	636681,5	2,1

Джерело: [15].

Впродовж досліджуваного періоду 2013-2023 рр. видно, що частка галузі тваринництва у загальному експорті збільшилась більш ніж у двічі: з 1,7 % до

3,5 %. В грошовому виразі динаміка експорту та імпорту тваринництва наведена на рисунку 1.

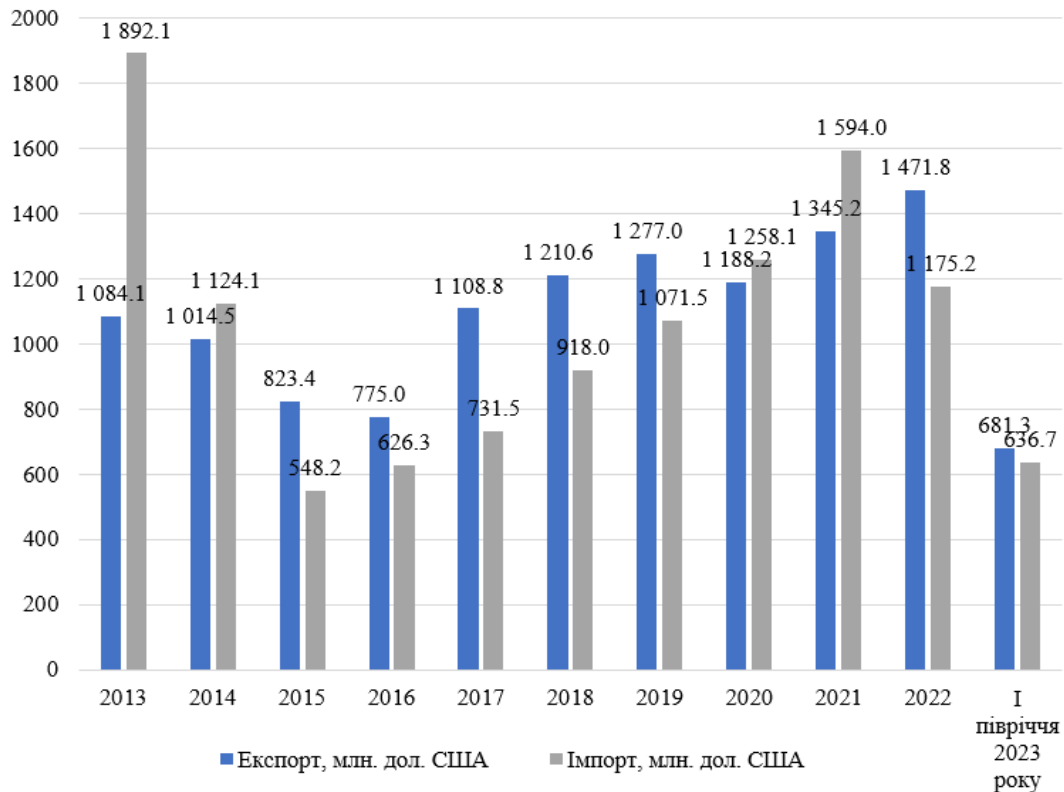

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту галузі тваринництва за 2013 – I півріччя 2023 року.

Джерело: [15].

При первинному аналізі та оцінці конкурентоспроможності галузі тваринництва достатньо переглянути показники обсягів експорту та імпорту.

Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку, наведемо також відповідно до наявних офіційних статистичних даних динаміку структурної частки експорту та імпорту галузі тваринництва за 2019-2021 рр. (рис.2).

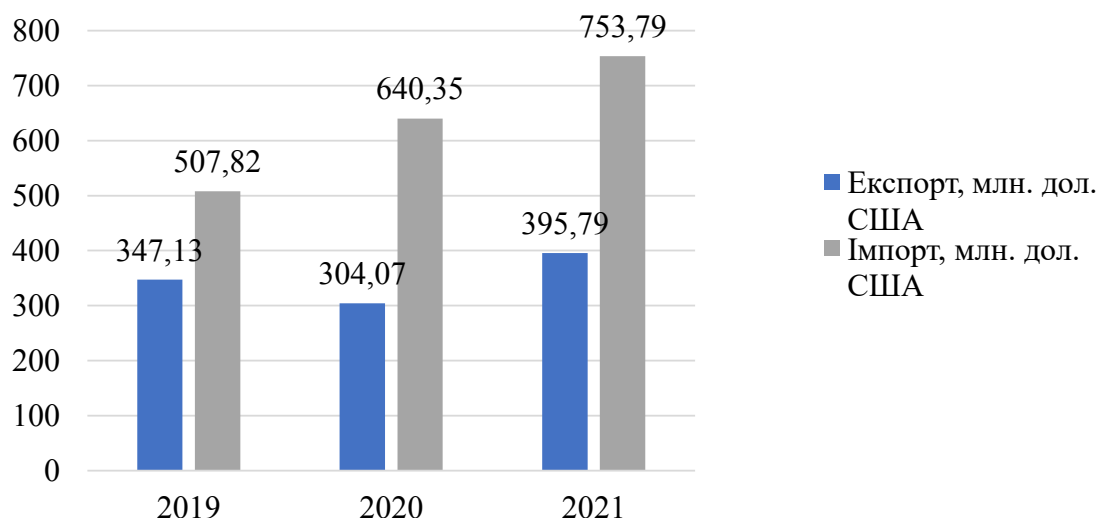

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту галузі тваринництва за 2019 – 2021 рр. у країнах ЄС.

Джерело: [15].

Разом із тим доцільно розглянути підходи до визначення індикаторів, що характеризують конкурентоспроможність галузі, зокрема на мікрорівні (на рівні підприємств).

Конкурентоспроможність означає здатність (внутрішню спроможність, потенціал, стимули) агрохолдингу утримувати стійкі конкурентні позиції на (певному) ринку (ринках), що призводить до високих економічних показників шляхом постійного вдосконалення та адаптації до мінливого ринкового, природного та інституційного середовища. Рівень конкурентоспроможності завжди є специфічним для конкретного ринково орієнтованого господарства по відношенню до ринків, на яких воно продає свою продукцію та послуги. Ефективність, фінансові можливості, адаптивність та стійкість є основними «стовпами» конкурентоспроможності агрохолдингів. Хороша конкурентоспроможність означає, що фермерське господарство

- (1) ефективно виробляє та продає свою продукцію та послуги на ринку
- (2) ефективно управляє своїм фінансуванням
- (3) адаптується до мінливого ринкового, інституційного та природного середовища
- (4) є стійким у часі [6-8].

І навпаки, недостатня (відсутність) конкурентоспроможності вказує на те, що господарство має серйозні проблеми з ефективним фінансуванням, виробництвом та реалізацією продукції через високі виробничі та/або транзакційні витрати, нездатність адаптуватися до мінливих умов навколишнього середовища та/або недостатню стійкість у часі. Для оцінки часткового та інтегрального рівня конкурентоспроможності фермерських господарств України застосовано комплексний підхід, який включає систему з 4 критеріїв та 17 індикаторів, що

враховують економічну ефективність, фінансові можливості, адаптаційний потенціал та рівень стійкості равликівних або рибних ферм (табл. 2).

Таблиця 2.

Критерії та індикатори оцінки конкурентоспроможності підприємств з виробництва продукції равликівництва та органічної аквакультури

Критерій оцінки	Інтегральний показник	Складові інтегрального показника
1. Економічна ефективність	1.1. Індекс економічної ефективності	1.1.1 Продуктивність праці 1.1.2 Продуктивність землекористування та равликівництва та органічної аквакультури 1.1.3 Дохід на одиницю продукції равликівництва та органічної аквакультури 1.1.4 Прибутковість підприємств галузі тваринництва
2. Фінансова безпека	2.1 Індекс фінансової безпеки	2.1.1 Рівень рентабельності власного капіталу 2.1.2 Ліквідність 2.1.3 Рівень фінансової незалежності
3. Адаптивність	3.1 Індекс адаптивності	3.1.1 Рівень адаптивності до навколишнього середовища 3.1.2 Рівень адаптивності до ринкового середовища 3.1.3 Рівень адаптивності до інституціонального середовища
4. Стійкість	4.1 Індекс стійкості	4.1.1 Рівень стійкості землекористування 4.1.2 Рівень стійкості у відносинах із працівниками 4.1.3 рівень стійкості у запровадженні інновацій 4.1.4 Рівень стійкості у виробництві продукції равликівництва та органічної аквакультури 4.1.5 Рівень фінансової стійкості 4.1.6 Рівень маркетингової стійкості

Джерело: складено автором на основі матеріалів [1; 8; 11; 13; 16; 19].

Вибір відповідних еталонних значень є особливо важливим для адекватної оцінки рівня конкурентоспроможності. Наприклад, значне перевищення галузевих показників продуктивності та прибутковості свідчить про високу ефективність та конкурентоспроможність господарств; відсутність «достатньої» ліквідності - про низьку фінансову спроможність та низьку (не)конкурентоспроможність; серйозні проблеми зі збутом продукції та відсутність спадкоємця, готового прийняти господарство, - про низьку стійкість та конкурентоспроможність.

Проаналізуємо детальніше кожен із наведених в табл. 2 критеріїв.

Економічна ефективність. Важливість оцінки економічної ефективності, наприклад, підприємств равликівництва полягає в розумінні життєздатності та стійкості бізнесу. Така оцінка допомагає потенційним або існуючим фермерам равликів приймати обґрунтовані рішення і вживати відповідних заходів для максимізації шансів на успіх.

Економічна ефективність допомагає виробникам тваринницької продукції мінімізувати витрати при збереженні або збільшенні обсягів виробництва. Ефективно використовуючи ресурси та впроваджуючи заходи з економії, такі як підвищення ефективності кормів, зменшення відходів та оптимізація виробничих процесів, виробники можуть знизити собівартість одиниці продукції. Така економічна перевага дозволяє їм більш ефективно конкурувати на ринку, особливо в умовах жорсткої цінової конкуренції [10; 18].

Ефективні виробники можуть досягти вищих рівнів продуктивності, максимізуючи вихід продукції, отриманої з певного набору ресурсів. Ця вища продуктивність призводить до вищих прибутків, що дозволяє виробникам реінвестувати у свою діяльність, розширювати бізнес або підвищувати свою конкурентоспроможність за рахунок інновацій та впровадження технологій на равликівих або рибних фермах.

Підприємства тваринництва часто стикаються з міжнародною конкуренцією, особливо у світовій торгівлі м'ясом, молочними продуктами та іншими товарами тваринництва. Щоб успішно конкурувати на цих ринках, виробники повинні бути економічно ефективними, щоб пропонувати конкурентоспроможні ціни та відповідати стандартам якості. Країни з високоефективним тваринницьким сектором мають більше шансів завоювати частку ринку, експортувати свою продукцію та отримувати прибутки.

Ефективне використання ресурсів зменшує кількість відходів і мінімізує вплив тваринництва на навколишнє середовище. Наприклад, покращення коефіцієнтів конверсії кормів та зменшення викидів від тваринницьких операцій може підвищити економічну ефективність, одночасно пом'якшуючи вплив на навколишнє середовище, забезпечуючи довгострокову конкурентоспроможність за рахунок задоволення споживчого попиту на стійкі та відповідальні виробничі практики. Так, економічна ефективність відіграє життєво важливу роль у визначенні конкурентоспроможності тваринницької галузі. Виробники, які можуть оптимізувати використання ресурсів, знизити витрати, підвищити продуктивність та адаптуватися до динаміки ринку, мають більше шансів на успіх як на внутрішньому, так і на світовому ринках, а також сприятимуть сталості та стійкості галузі.

Фінансова безпека на підприємствах з вирощування риби та равликів має вирішальне значення для довгострокового успіху та стійкості бізнесу. Як рибне господарство, так і равликівництво можуть бути прибутковими підприємствами, але вони мають свої власні проблеми та міркування щодо досягнення фінансової безпеки. Фінансово стійкі тваринницькі підприємства краще пристосовані до економічної невизначеності та потрясінь. Вони мають достатні резерви, щоб пережити ринкові коливання, спалахи хвороб чи інші непередбачувані події. Така стабільність і стійкість сприяють довгостроковій життєздатності бізнесу та його здатності залишатися конкурентоспроможним перед економічними викликами й несприятливими обставинами [11, 12; 16]. Фінансова безпека підвищує довіру до тваринницьких підприємств, зокрема равликівих або рибних ферм на агропродовольчому ринку. Вона свідчить про стабільність, надійність та здатність

виконувати свої зобов'язання. Клієнти, постачальники та ділові партнери, як правило, більше довіряють фінансово безпечним підприємствам, що може призвести до зміцнення відносин, підвищення лояльності клієнтів та конкурентних переваг на ринку.

Таким чином, фінансова безпека має вирішальне значення для конкурентоспроможності тваринницьких підприємств. Вона забезпечує стабільність, доступ до капіталу, можливості управління ризиками, ефективність управління витратами, можливості для інновацій, а також здатність залучати інвестиції та таланти. Тваринницькі підприємства, які надають пріоритет фінансовій безпеці, мають кращі позиції для подолання викликів, використання можливостей і збереження стійкої та конкурентоспроможної позиції в галузі [13; 17; 19].

Адаптивність є критичним критерієм конкурентоспроможності равликів або рибних ферм. Завдяки чутливості до динаміки ринку, впровадженню технологічних досягнень, дотриманню нормативних вимог, управлінню відносинами з постачальниками, наданню пріоритету сталому розвитку та ефективному управлінню ризиками, адаптивні підприємства можуть процвітати в галузі, що швидко змінюється. Здатність до адаптації дає їм змогу використовувати нові можливості, відповідати очікуванням клієнтів і зберігати міцну присутність на агропродовольчому ринку [14; 18].

Підприємства, що здатні до адаптації, мають надійні стратегії управління ризиками. Вони передбачають і готуються до потенційних ризиків, таких як спалахи хвороб, нестабільна ринкова кон'юнктура та коливання цін на фактори виробництва. Диверсифікуючи свої продуктові портфелі, підтримуючи буферні запаси та впроваджуючи ефективні заходи з мінімізації ризиків, вони можуть орієнтуватися в умовах невизначеності та мінімізувати перебої в роботі. Така стійкість дозволяє їм підтримувати свою діяльність, задовольняти попит споживачів і зберігати конкурентні позиції.

Стійкість. Стійкість є критично важливим критерієм конкурентоспроможності тваринницької галузі. Впроваджуючи сталі практики, тваринницькі підприємства можуть задовольнити споживчий попит, отримати доступ до преміальних ринків, зменшити ризики, підвищити операційну ефективність, покращити репутацію, відповідати нормативним вимогам та сприяти співпраці по всьому ланцюгу постачання. Пріоритетність сталого розвитку має важливе значення не лише для довгострокового екологічного та соціального управління, але й для отримання конкурентних переваг на ринку, який стає все більш свідомим. Сталі практики часто сприяють підвищенню ефективності тваринництва. Наприклад, оптимізація коефіцієнтів конверсії кормів, використання відновлюваних джерел енергії та впровадження методів точного землеробства можуть зменшити витрати на ресурси та підвищити ефективність використання ресурсів. Сталі підприємства з більшою ймовірністю впроваджують інноваційні технології та управлінські практики, які підвищують ефективність, що призводить до економії коштів та покращення конкурентоспроможності.

Багато ринків та роздрібних мереж вимагають сертифікації та дотримання стандартів сталого розвитку для тваринницької продукції. Впроваджуючи сталі практики та отримуючи такі сертифікати, як органічне виробництво, безприв'язне утримання або справедлива торгівля, підприємства можуть отримати доступ до преміальних ринків, які задовольняють споживачів, свідомих принципів сталого розвитку. Ці сертифікати слугують доказом сталого виробництва, підвищуючи конкурентоспроможність та привабливість продукції на ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У дослідженні обґрунтовано методичне забезпечення оцінки конкурентоспроможності підприємств галузі тваринництва в умовах сталого розвитку. Доведено, що важливим в оцінці конкурентоспроможності підприємств тваринництва та галузі в цілому доцільно враховувати макроекономічні вхідні дані, включаючи показники експорту та імпорту, а також мікроекономічні показники діяльності безпосередньо равликівих або рибних ферм, задля чого обґрунтовано ряд критеріїв оцінки. Основним інструментом формування інституціонального середовища підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва виступає державне регулювання. Щодо чинників, які впливають на конкурентоспроможність підприємств тваринництва, до таких слід віднести: цифровізація діяльності (маркетинг, операційна діяльність); підвищення якості та зниження собівартості продукції. Особливої ваги набувають наведені чинники для відносно нових і перспективних галузей тваринництва (органічна аквакультура, равликівництво) й традиційних, які потребують суттєвої модернізації та протидії викликам воєнного часу та екологічних катастроф (рибне господарство, вівчарство, свинарство).

Подальшим перспективним напрямком дослідження може стати емпіричний аналіз конкурентоспроможності діяльності підприємств, які зайняті виробництвом продукції тваринництва в Україні, зокрема равликівництва та органічної аквакультури, у довоєнний, воєнний та післявоєнний період за запропонованим підходом.

Список використаних джерел

1. Bachev H., Ivanov B., Sarov A. Unpacking Governance Sustainability of Bulgarian Agriculture. *Economic Studies*. 2020. Vol. 6. P. 106–137
2. Bachev H., Ivanov B., Sarov A. Assessing Governance Aspect of Agrarian Sustainability in Bulgaria. *Bulgarian Journal of Agricultural Sciences*. 2021. № 3. P. 429–440. URL: <https://agrojournal.org/27/03-01.pdf> (Last accessed: 25.07.2023).
3. Bachev H., Ivanov B. What is agrarian governance and how to assess how good it is? *Munich Personal RePEc Archive*. 2023. P. 117536. P. 1–31. URL: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/117536/1/Bachev-Ivanov.pdf> (Last accessed: 25.07.2023).
4. Bachev H. Unpacking Sustainability of Farming Organizations. *International Journal of Economics and Management Sciences*. 2016. Vol. 5, Iss. 3. P. 1–13.
5. Bachev H. *The Sustainability of Farming Enterprises in Bulgaria*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2018. 230 p.

6. Bachev H. Assessment of the competitiveness of agricultural holdings in Bulgaria. *Munich Personal RePEc Archive*. 2021. № 106341. P. 1–45. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/106341/1/MPRA_paper_106341.pdf (Last accessed: 25.07.2023).
7. Chursin A., Makarov Y. Management of competitiveness: theory and practice. London: Springer, 2015. 388 p.
8. Csaba J., Irz X. Competitiveness of Dairy Farms in Northern Europe: A Cross-Country analysis. *Agricultural and Food Science*. 2015. Vol. 24. № 3. P. 206–218.
9. Kleinhans W. Competitiveness of the major types of agricultural holdings in Germany. *20th International Farm Management Congress*. IFMA. 2020. Vol. 1. P. 24–39. URL: <http://purl.umn.edu/244571> (Last accessed: 25.07.2023).
10. Krisciukaitiene I., Melnikiene R., Galnaityte A. Competitiveness of Lithuanian farms and their agriculture production from present to medium - term perspectives. *European Union Food Sector after the last enlargements - conclusions for the future CAP* / Institute of agricultural and food economics national research institute; Competitiveness of the polish food economy under the conditions of globalization and european integration. Warszawa, 2011. № 6.1. P. 145–164. URL: https://app.ekvi.lt/uploads/Straipsnis_5b8fc42fdc.pdf (Last accessed: 25.07.2023).
11. Mmari D. Institutional Innovations and Competitiveness of Smallholders in Tanzania: thesis to obtain the degree of Doctor. *Erasmus University Rotterdam*, 2012. 215 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/238053763_Institutional_Innovations_and_Competitiveness_of_Smallholders_in_Tanzania (Last accessed: 25.07.2023).
12. Nowak A., Krukowski A. Competitiveness of farms in new European Union member states. *Agronomy Science*. 2019. Vol. 2. P. 73–80.
13. Orłowska M. Competitiveness of Polish Organic Farms with Different Economic Size in Light of FADN Data. *Annals PAAAE*. 2019. Vol. XXI. № 2. P. 217–224.
14. Ziętara W., Adamski M. Competitiveness of the Polish dairy farms at the background of farms from selected European Union countries. *Problems of Agricultural Economics*. 2018. Vol. 1. № 354. P. 56–78.
15. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*: офіц. вебсайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 25.07.2023).
16. Вдовенко Н. М., Кукса І. М., Льїн В. Ю., Сахацький М. М. Інноваційна стратегія формування безпекової системи управління інноваційним розвитком агропродовольчої сфери в умовах діджиталізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 5 (252). С. 26–33. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7112951>
17. Вдовенко Н. М., Наконечна К. В. Особливості структурних змін в економіці України. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 56–61.
18. Маргасова, В. . (2023). Досвід регулювання ринку продукції равликівництва в США та можливості його реалізації в Україні. *Науковий вісник Полісся*, (2 (25), 6–19. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-6-19](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-6-19)
19. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 4–9. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.4

References

1. Bachev, H., Ivanov, B., & Sarov, A. (2020). Unpacking Governance Sustainability of Bulgarian Agriculture. *Economic Studies*, 6, 106-137 [in English]
2. Bachev, H., Ivanov, B., & Sarov, A. (2021). Assessing Governance Aspect of Agrarian Sustainability in Bulgaria. *Bulgarian Journal of Agricultural Sciences*, 3, 429-440. URL: <https://agrojournal.org/27/03-01.pdf> [in English]

3. Bachev, H., & Ivanov, B. (2023). What is agrarian governance and how to assess how good it is? *Munich Personal RePEc Archive*, 117536. URL: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/117536/1/Bachev-Ivanov.pdf> [in English]
4. Bachev, H. (2016). Unpacking Sustainability of Farming Organizations. *International Journal of Economics and Management Sciences*, 5(3), 1-13 [in English]
5. Bachev, H. (2018). *The Sustainability of Farming Enterprises in Bulgaria*. Cambridge Scholars Publishing [in English]
6. Bachev, H. (2021). Assessment of the competitiveness of agricultural holdings in Bulgaria. *Munich Personal RePEc Archive*, 106341. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/106341/1/MPRA_paper_106341.pdf [in English]
7. Chursin, A., & Makarov, Y. (2015). Management of competitiveness: theory and practice. *Springer* [in English]
8. Csaba, J., & Irz, X. (2015). Competitiveness of Dairy Farms in Northern Europe: A Cross-Country analysis. *Agricultural and Food Science*, 24(3), 206-218 [in English]
9. Kleinhanss, W. (2020). Competitiveness of the major types of agricultural holdings in Germany. In: *20th International Farm Management Congress* (Vol. 1, pp. 24-39). IFMA. URL: <http://purl.umh.edu/244571> [in English]
10. Krisciukaitiene, I., Melnikiene, R., & Galnaityte, A. (2011). Competitiveness of Lithuanian farms and their agriculture production from present to medium - term perspectives. In: *European Union Food Sector after the last enlargements - conclusions for the future CAP* (No. 6.1, pp. 145-164). Warszawa. URL: https://app.ekvi.lt/uploads/Straipsnis_5b8fc42fdc.pdf [in English]
11. Mmari, D. (2012). *Institutional Innovations and Competitiveness of Smallholders in Tanzania*. Doctor's thesis. Erasmus University Rotterdam. URL: https://www.researchgate.net/publication/238053763_Institutional_Innovations_and_Compelitiveness_of_Smallholders_in_Tanzania [in English]
12. Nowak, A., & Krukowski, A. (2019). Competitiveness of farms in new European Union member states. *Agronomy Science*, 2, 73-80 [in English]
13. Orłowska, M. (2019). Competitiveness of Polish Organic Farms with Different Economic Size in Light of FADN Data. *Annals PAAAE*, XXI(2), 217-224 [in English]
14. Ziętara, W., & Adamski, M. (2018). Competitiveness of the Polish dairy farms at the background of farms from selected European Union countries. *Problems of Agricultural Economics*, 1(354), 56-78 [in English]
15. State Statistics Service of Ukraine. (2023). *Foreign economic activity*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm [in Ukrainian]
16. Vdovenko N.M., Kuksa I.M., Ilin V.Y., & Sakhatskyi M.M. (2022). Innovatsiyna stratehiya formuvannya bezpekovoyi systemy upravlinnya innovatsiynym rozvytkom ahroprodovol'choyi sfery v umovakh didzhytalizatsiyi.. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*. №5 (252), 124, 26–33. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7112951> [in Ukrainian]
17. Vdovenko N. M., Nakonechna K. V. (2018). Osoblyvosti strukturnykh zmin v ekonomitsi Ukrayiny. *Ekonomika APK*, № 9, 56–61 [in Ukrainian]
18. Marhasova, V. H. (2022) Dosvid rehulyuvannya rynku produktsiyi ravlykivnystvstva v SSHA ta mozhlyvosti yoho realizatsiyi v Ukrayini. *Naukovyy visnyk Polissya*, № 2 (25), 6–19. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-6-19](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-6-19) [in Ukrainian]
- Okhrimenko, I., Vdovenko, N., Ovcharenko, Ie. and Hnatenko, I. (2021), “Innovations in the system of strategic security management of the national economy in the conditions of risks and uncertainty of globalization”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, 4–9. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.4 [in Ukrainian]

УДК 330
А19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4 (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічна редакція:
Вікторія МАКАРОВИЧ

Відповідальний за випуск:
Роберт БАЧО

Коректура англomовного тексту

Ніна ПОЙДА-НОСИК

Обкладинка:
Габор ПОТОКІ
УДК:

Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при
Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ

**Публікація видання здійснюється за сприяння
Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.**

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.*

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 90202, м.Берегове, пл. Кошута, буд.6. (E-mail: aab-economics@kmf.org.ua), Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК №7637 від 19 липня 2022 р.

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м.Ужгород, 88000. E-mail: print@rik.com.ua). Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК5040 від 21 січня 2016 р.

Підписано до друку 20.12.2023.

Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 47,76.Формат 70x100/16.

Замовл. №456. Тираж 50.